

Anneli Mäkelä-Alitalo

Tehden vai teettäen?

Muisti kantaa usein tiettyjä tapauksia sen takia, että niihin liittyy jokin selkeä tunne. Erään aivojäljen sain parikymmentä vuotta sitten setäni esitellessä vanhemman tyttärensä huvilaa. Setäni näytti paikkoja ja kertoi taustoja. Takan eteen ehdittyään hän selitti aivan muina miehinä joutu-neensa tekemään sen itse, kun ei ollut löytänyt tarpeeksi hyvää muuraria.

"Min täyty tehlä itte," jos käytetään nykyään muodikkaita murre sanoja eli sanotaan asikkalaisittain.

Takka toimi ja toimii hyvin, vaikkei Leo Mäkelä ollutkaan ammattimuurari. Hänellä oli puuteknikon koulutus ja vuosikymmenien metallise-pän kokemus. Niinpä on ymmärrettävää, että hän sai myös tiilet ja laastin mieleisekseen tulisijaksi, vieläpä aivan viimeisen päälle. Materiaalin vaihto tuntui mielenkiintoiselta haasteelta.

Historiantutkimusta on verrattu rakentami-seen. Tunnetuimman version esitti Turun emeritusprofessori Pentti Virrankoski jäähyväisluen-nossaan. Jotta syntyy seinää – tai tyttären hui-
lan takkaa – pitää olla tiiliä, laastia ja ammatti-taitoa.

Kun rakennusaineet muunnetaan historiaksi, ensin tarvitaan asiakirjoja ja muita lähteitä; ne ovat siis tiiliä. Ilman niitä ei synny seinää. Mutta tiilet eivät kestä sellaisenaan, kauniistikaan la-dottuina, vaan ne pitää sitoa toisiinsa laastilla. Historiantutkimuksen muurausainetta ovat yleis-ja taustatiedot. Vain niihin yhdistymällä yksittäisistä asiakirjatiedoista tulee tutkimusta. Tarvi-taan menneisyyden kokonaistuntemusta ennen kuin voidaan puhua tutkimuksesta; muuten läh-dekokoelmat pysyvät vain lähdekokoelmina. Historiankirjoitus ei ole lähteiden julkaisemista vaan enemmän, kokonaisuuden rakentamista,

eletyn elämän ja menneisyyden palapelin kokoa-mista.

Mutta kasa tiiliä ja palju laastia eivät muurau-du seinäksi itsestään, vaikka ne molemmat olisi-vat olemassa ja vieläpä muurarikin seisomassa kauha kädessään. Tarvitaan vielä kolmas osate-kijä eli ammattitaito. Muurarin pitää tietää, miten seinä tehdään.

Historiantutkimuksessa ja yleensä muussakin tieteessä tästä taidosta on tapana käyttää hienoa sanaa metodi. Tämä tutkimus on tehty tällä ja tällä metodilla. Samoista tiilistä ja laastista saa erilaisia seiniä sen mukaan mitä osataan ja mitä halutaan.

Virrankoski käytti metodi-sanaa jokseenkin samassa merkityksessä kuin ammattitaito. Tämä oli ymmärrettävää hänen aikanaan, jolloin kaikki historiantutkimus ymmärrettiin rankelaisittain menneisyyden etsimiseksi en an sich. Sen jäl-keen eli 1970-luvusta ja varsinkin vähän myö-hemmin historiaankin levisi yhteiskuntatieteistä toisenlainen metodinen muoto, käsitys siitä, ettei yksittäinen tutkimus ole mitään, jolle se sitoudu tieteen teoriaan.

Tämä kausi diskurssialyyseneineen ja para-digman konteksteineen alkaa kuitenkin olla men-neen talven lumia, sillä tyhjän sanahelinän aika on ohi, muutenkin kuin itänaapurin entisessä po-litiikassa. Historia on tätä nykyä ottanut taas it-selleen olla historiaa, ei menneisyyteen siirrettyä sosiologiaa tai marxilaisuuden mallintamista ku-luneisiin vuosisatoihin.

Palataan sukututkimukseen. Mitä tekemistä tiilillä, laastilla ja muurarilla on sukututkimuk-sessa? Sopivatko vertaukset tänne? Sukututki-mus on tosin nimensä mukaisesti sukututkimus-ta, mutta yleisimmin ja tavallisimmin sillä ym-märretään suvusta – ja kaikkein yleisimmin ni-

menomaan esivanhemmista – saatavien tietojen kokoamista. Sukututkija haluaa tietää isovanhempansa vanhemmat ja näiden vanhemmat jne.

Historiantutkimuksen rakennusvertauksen kannalta kysymyksessä on oikeastaan vain tiilien kerääminen, rakennustarvikkeiden kokoaminen.

Toisaalta se ei ole mikään vain, päinvastoin. Ei yksikään takka valmistu ilman tiiliä, ja Virrankoskeakin voidaan hieman muistuttaa siitä, että metodin rajoittaminen pelkkään tiilien ja laastin yhdistämiseen on oikeastaan liian kapea näkemys. Historiantutkijan ammattitaitoon kuuluu myös taito hankkia tiiliä, tietää mistä niitä saadaan ja kyky tuoda ne rakennuspaikalle.

Jokaisen sukututkijan ja esi-isien selvittämistä suunnittelevan ensimmäinen kysymys onkin: mistä tiedot löytyvät? Tavallisesti tässä tarkoitetaan ensin vain henkilöiden nimiä ja vuosilukuja sekä kotipaikkoja, koska sekin tuntuu jo sinänsä suurelta haasteelta.

En aio vastata tähän kysymykseen, koska siihen menisi ainakin tämä kevätkausi, vaan pohtia esitelmän aihetta tehden vai teettäen. Kannattaa-ko lähteä etsimään tiiliä itse – leipoa niitä ei sen sijaan saa eikä muutenkaan valmistaa – vai palkata joku toinen?

Vastaus riippuu tilanteesta eli omasta ajasta, kyvyistä ja taidoista osata hieman ruotsia, maltista ja kärsivällisyydestä opiskella vanhan ruotsin ja käsialan taito – mihin menee noin vuosi mikäli aikoo hallita asiakirjat kohtalaisesti – ja henkisesti kypsyydestä. Jokainen sukututkija, aivan toistaiseksi jokainen jonka tunnen, tekee alussa virheitä, enemmän tai vähemmän, vaikka kuinka yrittäisi parhaansa.

Vaatii aika lailla henkistä kanttia tunnustaa ainakin itselleen, joskus myös toisille, että silloin uran alkuaikoina tuli valituksi se melkein vaan ei ihan oikea Maria Heikintytär, jonka syntymäaika oli suunnilleen sama ja muutenkin näytti täsmäavan. Kun ei vielä ole taitoa eikä alussa oikein aikaakaan tarkistaa historiakirjojen tietoja rippikirjasta, nykyään internetin kaudella vielä vähemmän kuin ennen, virheitä tulee väistämättä parin kolmen sukupolven kohdalla.

Entä jos etsittyä tiilet asiantuntijalla? Tämä on luonnollisesti mahdollista, mutta ongelmana on raha, sopivan henkilön löytäminen ja valitettavan usein käytännössä luottamuspulla. Jollei ole itse yhtään perillä historiantutkimuksesta tai su-

kututkimuksesta, on tavattoman vaikeaa arvioida työn viemä aika. Kaikkein yleisin harhaluulo on kuvitella tietojen olevan otettavissa jostain, nopeasti ja vauhdilla, kunhan vain osaa.

En muista ainakaan suoralta kädeltä kuulleen kertaakaan kenenkään sanovan teetetyn sukututkimuksen, siis tietojen koonnin, tulleen halvalla. Saattaa olla, että joku on jossain ollut tyytyväinen hintaan, mutta paljon yleisempää on ihmetellä, miten työ maksoi niin paljon. Samat ihmiset ovat kyllä valmiita maksamaan vaikkapa lakimiehille melkein mitä tahansa, käytännössä vähintään 500 mk tunti ynnä arvonnäkövero, mitä se nyt sitten lieneekään euroissa.

Toinen yleinen harhaluulo on olettaa, että ammattitutkija etsii tiedot jostain muusta aineistosta kuin harrastaja. Näinhän ei tietenkään ole, silloin kun puhutaan pelkästä tiilien kokoamisurakasta. Kenellä tahansa on samat kirkolliset asiakirjat, henkikirjat jne. Ammattitutkija käy aineistoa läpi tietysti paljon luotettavammin ja nopeammin kuin harrastaja.

Työ kuitenkin maksaa ja vie aikaa, väistämättä. Eivätkä tiedot välttämättä silti koskaan löydy, koska historian tutkimuksessa mikään ei ole varmaa. Tilaajien on vaikea ymmärtää sellaista, että joku on todella käyttänyt parikymmentä tuntia hakeakseen jotain asiaa, joka ei kuitenkaan selviä eikä paljastu.

Sukututkimuksen tilaaminen rinnastuu monien mielessä tavaran ostamiseen. Kun maksetaan tietty hinta, oletetaan saatavan mitä halutaan. Valitettavasti näin ei ole, sillä menneisyys ei ole suoraan kaupan.

Tieteellisen tutkimuksen kirjoittajat käyttävät yleisesti tutkimusapulaisia tiilten kokoamiseen, eivät tietenkään kaikki eivätkä kaikissa töissään. Apulaiset ovat useimmiten opiskelijoita, ja urakkaa helpottaa se, että tilaaja tietää tarkkaan mitä haetaan ja mitä pitäisi löytää. Palkkatasosta käytetään yleensä Suomen Akatemian normeja.

Tällainen työn teettäminen sujuu tavallisesti ongelmitta ja erittäin hyvin. Parhaimmillaan siinä syntyy oppipoika- ja mestarisuhde; nuoret pitävät työtä ammattikoulutuksena ja pääsevät sitä kautta edelleen kiinni omiin tutkimuksiinsa. Hyviä apulaisia saa edullisesti.

Joskus syntyy ongelmia. Jos avaatte Eino Jutikkalan Tampereen historian, huomaatte minun tehneen osan apulaisen urakoista. Työni loppui

kuitenkin helsinkiläisyyteen, sillä kaupungin mielestä kirjoittajan piti käyttää paikallista työvoimaa.

Entä mikä on sukututkimuksen laasti, jos ihmisistä sinänsä saatavat henkilötiedot ovat tiiliä? Siis tiedot toisiinsa yhdistävä historian yleistietämys?

Laastilla ei ole välttämättä sukututkimuksessa samaa merkitystä kuin muussa historiantutkimuksessa, sillä pelkkä tiilien osuus on tietysti paljon suurempi. Laastia vaaditaan kuitenkin heti silloin, kun halutaan ymmärtää ja tietää esivanhempien tai muiden tutkittujen yhteiskunnallinen asema, keitä he olivat verrattuina muihin ihmisiin, ja rakentaa heille elämäkertaa. Mitä tarkoittaa vaikkapa nykyajalle vieras ammattinimike?

Muutama viikko sitten sain kirjeen. Eräs sukututkija kysyi, mitä tarkoittaa siltavouti. Hän ei ollut löytänyt selvää vastausta mistään, joten hän otti kaksi kirjekuorta, joista toisessa hän postitti minulle kysymyksensä ja toisessa hän oletti saavansa selkeän vastauksen. Maksusta tai hinnasta hän ei puhunut mitään.

Siltavouti? Osaisin vastata kysymykseen, mutta minulta olisi kestänyt puoli päivää kirjoittaa vastausta, enkä ole sittenkään varma kysyjän tyytyväisyydestä. Niinpä vastasin vain lyhyesti: ostakaa paikallishistoria. Halvin lienee oma Nas-tolani, joka maksoi tietääkseni vain 100 mk kap-pale, ja ainakin se on perusteellisin. Historiaan kuuluu kolme osaa, vanhin arkeologiasta ja se jatkuu 1960-luvulle. Talonhaltijaluettelo on erillinen.

On tietysti kiitettävää lähteä etsimään myös laastia, sillä vasta kokonaishistorian taju antaa mittakaavan. Kymmenen polvea esivanhempia on vain kymmenen polvea esivanhempia, jos heistä on tehty pelkkä luettelo tai jonkinlainen juurikuvio, nimeen ja vuosilukuineen. Tietysti jo siitäkin selviää useimmiten ihan mukavia asioita kuten olivatko pitkäikäisiä ja missä päin asuivat.

Mistä etsii? Siltavoudit ja kaikki muut tiedot? Yksittäisten paikallishistorioiden ohella kannattaa muistaa maakuntahistoriat ja toisena ryhmänä historian yleisesitykset. Suomalaisen historian uusimpana kokonaisesityksenä ilmestyi muutama viikko sitten Pentti Virrankosken Suomen historia I ja II. Suosittelen lämpimästi kaikkien sukututkijoidenkin luettavaksi, sillä siitä saa kat-

tavan kuvan kaikesta menneisyydestä hamasta arkeologian alusta nykyajan uusavuttomiin.

Historia poikkeaa muista tieteistä verbaalisuudellaan. Kolmas seinän pystyttämiseksi vaadittu asia oli Virrankosken peräänkuuluttama metodi, siis taito saada aikaan käsikirjoitus.

Oikeastaan tähän liittyy kaksi asiaa, se että tutkija hahmottaa ensin kokonaisuuden omassa pääkopassaan, oivaltaa miten "näin se on" ja toiseksi kirjoittaa tämän lukijoilleen. Historiantutkija ei kokoa tietoaan kirjaksi saksilla ja liimalla – ei edes surffaamalla ja skannaamalla – vaan myllyttää faktoja aivoissaan muokatakseen niistä tieteellistä historiantutkimusta. Kirjoitusprosessi on kysymysten tekemistä ja niihin vastaamista sekä tulosten esittämistä mahdollisimman hyvin.

Pentti Virrankoski esittää itse hyvän mallin onnistuneesta metodista uudessa Suomen historiassaan. Lukekaa! Kirja on hyvä esimerkki siitä, miten hyvään tutkimukseen kuuluvat yhtä hyvin tilastot, pienoiselämäkerrat kuin huumorikin, jopa vitsit, sekä tietysti sujuva normaali teksti. Hyvä tutkimus on sekä yhtenäinen kokonaisuus että monipuolisesti laadittu, muutenkin kuin asiasällöltään.

Uuden Suomen historian ainoa huono puoli on paino, sillä sitä ei jaksakaan kannetella käsillään, kun lojuu sohvalla selällään.

Tehden vai teettäen? Se tekee kuka osaa, oli kysymyksessä sitten setäni tai Turun yliopiston emeritusprofessori. Muut teettävät, varsinkin ne joilla on varaa.

Käytännössä historioiden teettäminen ei ole kiinni pelkästä rahasta vaan monesta muustakin asiasta. Mitä urakkaan kuuluu, mistä löytää tekijän, mitä maksaa, koska voi odottaa tuloksia ja mistä oikeastaan on kysymys?

Sukututkimusten teettäminen selvällä rahalla on jokseenkin uusi ilmiö, ei tietysti aivan kokonaisuudessaan, ja selvästi yleistymässä, varsinkin sukuseurojen myötä. Tällä hetkellä Suomesa tehdään kaikkia muitakin tilaushistorioita, sillä menneisyydellä on kysyntää, taloyhtiöistä likeyrityksiin. Historia on muotitiede; en lähde tässä vetämään yhteyksiä tuotemerkkeihin tai brandeihin.

Eräs tilaushistorioiden alalaji vakiintui Suomesa jo noin 70 vuotta sitten eli paikallishistoriat. Ne ovat täysin suomalainen ilmiö, kuntien ja kaupunkien omat tieteelliset tutkimukset. Kirjoja

laaditaan edelleen ja niitä ilmestyy toistakymmentä vuodessa.

Useimmilla paikallishistorioiden kirjoittajilla on normaalikanavan mukainen sopimus. Tästä voi soveltuvin osin ottaa oppia muihinkin tilaustoihin, vaikka sopimusmallia ollaan parhaillaan uusimassa.

Kunnan tai kaupungin historiaa suunniteltaessa on tavallisesti ensin mietitty kirjan laajuutta, halutaanko 500 vai 700 sivua, yksi- vai kaksiosainen kirja. Tämä on ollut ratkaisevan tärkeää, koska kirjoittajan palkka on riippunut suoraan tekstin määrästä. Kirjoittajalle on maksettu painerakista eli 16 sivulta kuukauden palkka.

Tilauhshistorioita laadittaessa on lähdetty siitä, että pätevä historian tutkija etsii lähteet, tutkii ja kirjoittaa kuukaudessa 16 sivua. Aikaisemmin sivulla oli 2500 latomislyöntiä, nykyään ainostaan 2000.

Kirjoittajan pitää olla pätevä tutkija, ja hänen palkkansa määräytyi aikaisemmin lehtorin palkkojen mukaan, myöhemmin kunnan C-palkka- taulukoittain. Kirjoittajan palkka nousee oppiarvon ja kokemuksen mukaan. Tasoja on kaksi. Aivan summittain laskien yksi sivu käsikirjoitusta maksaa teettäjälle noin 180 euroa, jos kirjoittaja on väitellyt tohtori ja muutaman kymppin vähemmän, mikäli kirjoittaja on vasta maisteri.

Tutkijan palkka ei ole ollut ainoa teettäjän kustannus, koska sen lisäksi on varattu rahaa matkoihin, tutkimusapulaiselle ja kopioihin. Ennen kuin kirja on saatu kirjaksi, on tarvittu luonnollisesti myös kuvitusta.

Myös käsikirjoituksen tarkastaminen on maksanut. Palkkio on laskutettu liuskojen mukaan, ja summasta on mennyt osa tarkastajalle, osa Paikallishistorialliselle Toimistolle. Jotta paikallishistoriat ovat luotettavaa ja tasokasta perustutkimusta, tekijä on sitoutunut sopimuksessaan luovuttamaan tekstinsä tarkastajalle. Tarkastuksen jälkeen tekijä on viimeistellyt tekstinsä, joka on sitten painettu. Eräät kirjat on tarkastettu kaksikin kertaa.

Viime vuosina nämä Paikallishistoriallisen Toimiston sopimusmallit ja suosituspalkat on koettu liian ahtaiksi. Kuntien ja kaupunkien ohella teettäjiä on tullut paljon lisää, taloyhtiöistä yhdistyksiin.

Kaikki teettäjät eivät halua samanlaista kirjaa, vaikka tietysti tutkitun ja pätevästi laaditun histo-

rian, ja tekijät ovat tuskastuneet painoarkin ja kuukauden palkan liikaan sitovuuteen sekä osittain myös kirjojen täydellisyysvaatimuksiin. Kunnallinen paikallishistoria on kattanut kaiken menneisyyden asutuksesta kirkollisiin oloihin.

Monien vuosien ahkeran miettimisen ja "jotain tarts tehdä" -pohdintojen jälkeen on ryhdytty uudistuksiin. Paikallishistoriallinen Toimisto on laajentunut Tilauhshistoriakeskukseksi. Kuten nimestä käy ilmi, TihKen tarkoituksena on kattaa kaikki tilauhshistoriat, ei vain paikallisesti rajoitetut aiheet. Mukaan on kaavailtu myös sukututkimuksia.

Uusi sopimusmalli on melkein valmiina, vain juristin hyväksymistä vailla. Se on tahallaan paljon aikaisempaa lyhyempi, sillä varsinaisen sopimuksen rinnalla kulkee työsuunnitelma. Tämä paperi on vielä osittain keskusteltavana, sillä urakkaa johtaa turkulainen ja mukana on kolme hämäläistä. Kun kerran tehdään, niin tehdään sitten kunnolla!

Aikaisempaan verrattuna uudet menettelytavat poikkeavat entisestä ennen kaikkea siinä, ettei palkkaa sidota enää painoarkeihin. Toki edelleen sovitaan tutkimuksen laajuus, mutta korvausta ei määritellä 16 sivun mukaan. Vaan miten?

Tarkoituksena on päästä kohtuulliseen urakkaan ja hinnoitteluun ottamalla huomioon kunkin työn erikoislaatu. Vanhempia vuosisatoja tutkii nopeammin kuin 1900-lukua, ainakin kun vertaa luettavien asiakirjojen metrimääriä arkistojen hyllyissä, mutta toisaalta Ruotsin vallan aika edellyttää vanhan käsialan ja ruotsin taitoa, joten ei sitä sovi sinänsä tietenkään vähätellä.

Ihanteena ja tavoitteena on suunnitella historiahankkeelle todellinen ja realistinen kesto-aika. Kunhan ensin on mietitty, mitä halutaan tutkia ja rajattu aihe – ynnä tietysti teettäjä on laskenut varojaan – sekä päästy yksimielisyyteen toivottavasta lopputuloksesta, mietitään miten kauan urakka vaatii. Tutkimus- ja kirjoitusaika voidaan käytännössä myös jakotella ja paloittaa pieniin osiin, ei välttämättä edellyttää yhtämittaista kokopäiväistä urakointia.

Jos kysymyksessä on sukututkimus, on aina varauduttava yllätyksiin. Menneisyydestä on hankala mennä etukäteen päättämään, että tutkittavien esi-isien pitää pysyä paikallaan tutuissa

seurakunnissa tai muutenkin löytyä vaivattomasti.

Kaikissa muissakin historiahankkeissa pyritään sopimuksen tarkistamismahdollisuuksiin. Tutkimuksen luonteeseenhan kuuluu yllätyksellisyys, sillä parasta tiedettä ei voi määritellä kylmän rauhallisesti etukäteen vaan tutkimus tämentyy vasta työn kuluessa.

Kestoajan jälkeen mietitään tutkijan palkkaa. Kunnallisella sektorilla on luovuttu palkkaluokista, joten TihKen suunnitelmissa on päätetty siirtyä valtion palkkaluokkiin ja ottaa mallia yliopistosta. Nuoren ja kokemattoman akateemisen tutkijan palkkaluokka on A 22. Pätevyyden ja kokemuksen mukaan palkkaluokka nousee professorin tasolle eli A 28.

Huomattava osa historioiden tilaajista ei ymmärrä hönkäsensöpölystä valtion palkkaluokista vaan kysyy suoraan markkoja eli euroja. Tästä syystä on jätetty sellainen kohta kuin: tai sopimuksen mukaan. Varsinkin liike-elämässä on totuttu pyöreisiin summiin.

Tilaajan on varauduttava muihinkin kuluihin kuin tekijän palkkaan. Sosiaalikulut vievät oman osansa, samoin eläke, ja tavallisesti jokainen historiahanke vaatii työmatkoja. Muistakin kuluista on keskusteltava etukäteen, ei riideltävä vasta käsikirjoituksen valmistuttua tai hankkeen jäätyä kesken.

Näitä muita kuluja ovat haastattelujen purkaminen luettavaksi ja haastateltavien kohtuullinen vieraanvaraisuus, laitteiden ja koneiden ohella. Tässä törmätään kysymykseen tutkijan työhuoneesta. Tähän asti tilanne on vaihdellut tavattomasti: osa teettäjistä on tarjonnut tutkijoille työhuoneet, tilat ja laitteet sähköposteista kännykkään – työsuhdeautosta en ole vielä kuullut – mutta enemmistö ei mitään. On pidetty aivan itsestään selvänä, että jokainen kirjoittaa jossain miten taitaa ja luovuttaa valmiin käsikirjoituksen.

Kopioistakin on sovittava etukäteen. Sukututkimuksissa nousee esille tietokoneohjelma. Millaisessa muodossa tekijä haluaa tutkimuksen saada ja mitä tekijä on totunut tekemään? Kuka maksaa ohjelman? Ja mahdollisen lisäkouluttamisen?

Tutkijan ajankäytöstä on sovittava myös kokouksittain. Vanhakantaisesti tutkija joutuu tulemaan jokaiseen historiatoimikunnan kokouk-

seen, varsinkin kunnissa ja kaupungeissa, koska toimikunnista on mukava istua juttelemassa, mutta monissa yrityksissä tutkija on päässyt vähemmällä. Firman johto on voinut jättää historian teettämisen jonkun yhden johtajan vastuulle.

Osa historiantutkijoista on työlääntynyt tiheisiin kokouksiin. Suurehkoissa historiahankkeissa istutaan helposti yhteensä kuukauden verran työpäiviä, ilman pennin pyörylää tai sentin saumaa. Historiatoimikunnan jäsenet voivat kuitata kokouspalkkion, tutkija ei.

Erityisen mielenkiintoinen uusi asia on tutorin järjestäminen. Aikaisemmin jokainen tutkija on kirjoittanut tekstinsä ja vasta sitten Paikallishistoriallinen Toimisto etsi sille tarkastajan. Osa tekijöistä halusi jättää keskeneräisen tekstin tai tekstiä "kelpaakohan tämä" -ajatuksin, mutta tätä mahdollisuutta ei ole ollut.

Nyt halutaan mennä toiseen suuntaan eli hankkeelle nimitetään alusta pitäen tutor, tukihenkilö. Hänen tehtävänä on ohjata tutkijaa, sitä enemmän mitä kokemattomampi tämä on, mutta kokenutkin tutkija kaipaa puhekuppania. Monet asiat selviävät kummasti, kun niistä saa jutella toisen kanssa.

Tutorin kokonaisurakka voidaan määritellä tunteina, vaikkapa yksi viikossa tai se voidaan sitoa käsikirjoituksen laajuuteen. Suosituspalkka ei ole ainakaan vielä juristien taksoissa!

Erittäin tärkeää on miettiä etukäteen kuka tekee kuvituksen ja millä ehdoilla. Kuka etsii kuvat ja laatii niihin tekstit? Ihanteena on teettäjän ja kirjoittajan yhteistyö.

Entä hakemistot? Niiden laatiminen vie oman aikansa, varsinkin jollei osaa. Erityinen ongelma tulee kaksikielisyydestä, sillä vaikka kääntäjä tekisi tekstin på svenska tai joissain tilanteissa in English, vähintäänkin termien tarkistamiseen vaaditaan myös tutkijan aikaa.

Etukäteen on hyvä sopia myös tekijänoikeudesta ja vihon viimeiseksi myös julkistamisjuhlasta. Pitääkö kirjoittajan osallistua markkinointiin ja miten paljon? Kirjapainosta tuodun oman kirjan näkeminen on aina elämys, mutta omistuskirjoitusten laatiminen ensin siellä, ensi viikolla jossain muualla ja kolmantena seuraavassa?

TihKen asiantuntemusta myydään kohtuuhinnalla. Tällä hetkellä vanhaa sopimusmallia saa ilmaiseksi, sihteeriltä Marja Pohjolalta. Uusi malli, sitten kun se lähiaikoina valmistuu, maksaa 50

euroa paitsi TihKen jäsenyhdistysten seuroilta 15 euroa.

Käsitöiden tarkastaminen maksaa teettäjälle 7 euroa liuska, josta tarkastaja saa 4 euroa, ja tutorin palkkiona on joko 10 euroa liuska tai tuntikorvaus 50 euroa tunti. Koko historiahankkeen konsultointi TihKen välityksellä maksaa 600–850 euroa, hankkeen koon mukaan. Tähän hintaan annetaan sekä kaikki historiahankkeen suunnitteluun ja ohjaamiseen liittyvä informaatio että etsitään sopiva tutkija.

Katsotaanpa kerran vielä kysymystä itse tehden vai toisilla teettäen. Suuri enemmistö sukukirjoista ja muista tutkimuksista valmistuu tätä nykyä itse tehden. Niiden taso on hyvin kirjava. Se on tietysti ymmärrettävää, sillä vapaassa maassa saa tehdä ja harrastaa mitä tahansa. Sukututkimus on mukavaa ja arvostettavaa ajanvietettä. Kenenkään harrastaminen ei kuulu toisille, ja on jokaisen oma asia mihin käyttää vapaa-aikansa.

Asia muuttuu toiseksi, kun tutkimuksista painetaan kirjoja ja niitä myydään toisille. Itseoppineilla tai oppimattomilla ei ole käsitystä asiakirjoista eikä tekijänoikeuslaista, puhumattakaan

ammattilaisen lähdekritiikistä. Kirjoihin kopioidaan ja jäljennetään estoitta paikallishistoriaa tai muuta yleistäustaa. Kokonaisuus ei ole aina kirja vaan sekalainen kokoelma erilaista, eritasoista ja eri lähteistä poimittua ja sellaisenaan painettua aineistoa.

Henkilötietolakikin on olemassa ja sitä pitäisi noudattaa, vaikkei aina tunnukaan kovin mukavalta. Kirjan painattaminen ja kuvituksen hankkiminen vaatii sekin kokonaan oman osaamisen, jopa ISBN-numeron hankkiminen, jotta noudatetaan maan lainsäädäntöä.

Joskus voi ainakin teoriassa tulla vastaan myös kuluttajansuoja. Aviomieheni tilasi erään "kirjan", joka ei ollutkaan perinteisessä mielessä kirja vaan tuloste.

Toisilla teettäen merkitsee rahanmenoa, jos halutaan palkata ammattilainen. Vastapainoksi sukututkimus on sitten nimensä mukaisesti tutkimus. Virheitä niissäkin tosin väistämättä on tai ainakin puutteita. Täydellistä tutkimusta ei ole toistaiseksi kirjoitettu eikä varmasti koskaan kirjoitetaakaan.